

C/2024/4660

9.8.2024

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamused
Ühtekuuluvuspoliitika roll ELi laienemise järgmistes voorudes
(ettevalmistav arvamused)

(C/2024/4660)

Raportöör: **María del Carmen BARRERA CHAMORRO**

Nõustaja	Ioannis GRIGORIADIS (raportööri nõustaja)
Konsulteerimistaotlus	Euroopa Komisjon, 11.12.2023
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav seksioon	majandus- ja rahaliidu ning majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	17.5.2024
Vastuvõtmine täiskogus	31.5.2024
Täiskogu istungjärk nr	588
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/era-pooletuid)	181/2/2

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee (edaspidi „komitee“) rõhutab, et ühinemiseelse abi poliitika on laienemispoliitika asendamatu vahend. Selle mõju on võimalik suurendada, et edendada rahu ja heaolu kogu Euroopas, eelkõige piirkondades, kus rahu ja stabiilsus on hiljuti proovile pandud.

1.2. Selleks et valmistada kandidaatriigid ette ühtekuuluvuspoliitika vahendite täielikuks rakendamiseks tulevikus, peaks ühinemiseelse abi poliitika olema paremini kohandatud asjaomaste piirkondade ja ka nendega piirnevate ELi liikmesriikide piirkondade tugevatele külgedele, probleemidele ja vajadustele.

1.3. Komitee soovib, et ühinemiseelse abi poliitika raames investeeritaks kandidaatriikides süstemaatiliselt inimkapitali arendamisse, haridusse ja sotsiaalsesse integratsiooni, et ennetada ja leevendada sotsiaalset ebavõrdsust. Oluline on edendada sidemeid kodanikuühiskonna organisatsioonidega ja kaasata neid ühinemiseelse abi poliitika tõhusamasse kavandamisse.

1.4. Tulevase ühtekuuluvuspoliitika abil tuleks prioriseerida nende haavatavate rühmade kaitset, kes seisavad silmitsi nende majanduslikku ja sotsiaalset arengut pärssivate täiendavate oluliste takistustega ning kellele võivad tulevas ühinemisprotsessis saada osaks täiendavad katsumused.

1.5. Tugevamad partnerlused kandidaatriikide kodanikuühiskonna organisatsioonidega ei ole mitte ainult hindamatud laienemiseesmärkide edendamiseks, vaid toetavad ka tõhusaid ja kaasavaid arengustrateegiaid, kasutades tugeva partnerluse ja jagatud eelarve täitmise väljakujunenud põhimõtteid.

1.6. Ühinemiseelse abi poliitika peaks saama kogu vajaliku toetuse, et edendada majanduskasvu ja taastumist kõigis Euroopa piirkondades. See hõlmab rohe- ja digipöörde elluviimist ning piirkondade abistamist praeguste demograafiliste, tööstuslike, strateegiliste ja julgeolekuprobleemidega kohanemisel.

1.7. Komitee rõhutab, et ühtekuuluvuspoliitika roll peab ulatuma oluliselt kaugemale põhiinvesteeringutest. See peab keskenduma institutsioonide ülesehitamisele ja suutlikkuse suurendamisele, sealhulgas mestimisprogrammidele ning kodanikuühiskonna ja sotsiaalpartnerite toetamisele⁽¹⁾. Balti riikide kogemused on näidanud, et institutsioonilise suutlikkuse suurendamine võimaldab ühtekuuluvuspoliitika vahendeid tõhusamalt kasutada, kiirendades nende riikide integreerumist ja majanduskasvu. Need vahendid on ka aidanud neil riikidel tõusta avaliku poliitika tõhusal kujundamisel esirinda.

1.8. Komitee toonitab asjaolu, et laienemisvoorud on avaldanud mõju ka olemasolevatele liikmesriikidele ja nende piirkondadele, kuna uued liikmesriigid ühinevad ühtse turuga ning mõjutavad rahvusvahelist väärtusahelat ja tööjõu rännet ELis. Seepärast on vaja täiendavaid rahalisi vahendeid, et investeerida kandidaatriikidega piirnevatesse piirkondadesse ja ka praeguste liikmesriikide nendesse piirkondadesse, mida laienemisest tingitud muutused ELis ja ülemaailmsetes väärtusahelates tõsiselt mõjutavad.

1.9. Komitee juhhib tähelepanu sellele, et arvestades probleemide ulatust, eriti Ukrainas, ei piisa üksnes ühinemiseelse abi poliitikast. EL peab võtma konkreetseid meetmeid, vajaduse korral ajutiste mehhanismide kaudu, et tagada kõige pakilisemate ja nõudlikumate küsimuste – näiteks sõjajärgse ülesehituse – tulemuslik lahendamine. See on oluline tulevase avaliku poliitika mõju ja kasu maksimeerimiseks.

1.10. Komitee leiab, et üks ELi laienemise suurimaid katsumusi on õigusriigi olukorra halvenemine pärast ühinemist. Seda riski saaks leevendada, lisades uutesse ühinemislepingutesse ühinemisyrgsed nõuetele vastavuse tagamise vahendid, nagu tõhusad meetodid hääleõiguse ja ELi vahendite peatamiseks juhul, kui ei järgita ELi põhiväärtusi ja õigusriigi põhimõtet. Muid sageli nimetatud kitsaskohti, nagu ELi institutsioonide toimimine ja mõju ELi eelarvele, saaks lahendada üleminekuperioodide ja ELi reformide kaudu ühinemisläbirääkimiste ajal⁽²⁾.

1.11. Euroopa Komisjon peaks paralleelselt laienemisprotsessiga suunama oma tulevase ühtekuuluvuspoliitika reforme selliselt, et suurendada praeguste poliitikameetmete tõhusust, võttes aluseks suurema spetsialiseerumise ja mitmekesistamise, mis on seotud suurema paindlikkuse ja finantsalase spetsialiseerumisega. Ükski finantsabi ei saa olla edukas majandusliku heaolu saavutamisel, kui ei tehta paralleelselt jõupingutusi institutsioonide ülesehitamisel, valitsemise reformimisel ja kodanikuühiskonna kaasamisel.

1.12. Komitee tõstab esile vajaduse võtta kiiresti erisuguseid poliitikameetmeid, sealhulgas investeerida inimkapitali, et peatada ELi kandidaatriikidest väljaränne, mis ähvardab hävitada majandusliku ja sotsiaalse arengu potentsiaali.

1.13. Komitee peab oluliseks parandada noorte olukorda kandidaatriikides. Lisaks eluasemelahendustele on vajalikud jõupingutused noorte oskuste ja tööhõive parandamiseks ning noorte haridus- ja kvaliteetsete töövõimaluste suurendamiseks. Samuti tuleks julgustada dialoogi noortega ja nende osalemist noortegarantii algatustes.

1.14. Komitee soovib suurendada jõupingutusi, et hoolitseda kõige haavatavamate inimeste ja inimrühmade eest kandidaatriikides, nad mitte ainult kaitsesüsteemidesse kaasates, vaid võttes neid arvesse ka otsustusprotsessis. See on parim viis saavutada ühtekuuluvuspoliitika esimene – mitte kellegi kõrvalejätmine – põhimõte.

⁽¹⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus — Uus Lääne-Balkani majanduskasvu kava ning Lääne-Balkani reformi- ja kasvurahastu (COM(2023) 691 final ja COM(2023) 692 final) (ELT C, C/2024/4065, 12.7.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2024/4065/oj>).

⁽²⁾ Z. Darvas, M. Dabrowski, H. Grabbe, L. Léry Moffat, A. Sapir ja G. Zachmann (2024) „Ukraine’s path to European Union membership and its long-term implications“, Policy Brief 05/2024, Bruegel.

2. Üldised märkused

2.1. Venemaa agressioon Ukraina vastu ei ole ohustanud üksnes ühe Euroopa riigi suveräänsust ja territoriaalset terviklikkust. See on osutunud selgeks katsumuseks Euroopa integratsioonile ja poliitilistele väärtustele, millele Euroopa integratsioon on viimase 75 aasta jooksul tuginenud. Seetõttu on hädavajalik, et Euroopa Liit reageeriks neile ajaloolistele oludele ning annaks Lääne-Balkanile ja Ida-Euroopale märku, et ta ei hülga Venemaa ohuga silmitsi seisvaid riike, vaid kiirendab kõiki jõupingutusi nende integreerimiseks Euroopa Liitu. Ühtekuuluvuspoliitika vahendid võivad aidata suurendada ELi laienemisalgatuste tõhusust Lääne-Balkanil ja Ida-Euroopas ⁽³⁾.

2.2. Ühtekuuluvuspoliitikast on saanud üks Euroopa Liidu juhtalgatusi. Alates ühtekuuluvuspoliitika esmakordsest sätestamisest Rooma lepingus on sellest saanud Euroopa solidaarsuse nurgakivi ning see on aidanud kaasa õiglasema ja võrdsema Euroopa Liidu saavutamisele. Sellisena on tal asendamatu positsioon ELi laienemispoliitika prioriteetides.

2.3. Laienemist on õigustatult kirjeldatud kui üht kõige võimsamat ELi välispoliitika instrumenti. Laienemisvoorudega on Euroopa Liit muutunud suuremaks, tugevamaks, rahumeelsemaks ja õiglasemaks. Ei oleks liialdus öelda, et laienemine on levitanud rahu, heaolu ja julgeolekut kogu Euroopas.

2.4. Nagu ELi juhid Granada deklaratsioonis märkisid, ⁽⁴⁾ on laienemine „kandev jõud Euroopa kodanike majanduslike ja sotsiaalsete tingimuste parandamisel ja riikidevaheliste erinevuste vähendamisel ning peab edendama liidu aluseks olevaid väärtuseid“. Deklaratsioonis rõhutatakse ühinemiseelse abi poliitika tähtsust ELi laienemise olulise osana.

2.5. Ülioluline on teha ühinemiseelse abi poliitika kandidaatriikidele kättesaadavaks, sest see hõlbustab kandidaatriikide tulevast integreerumist liitu ja suurendab Euroopa põhiväärtuste atraktiivsust nii liikmes- kui ka kandidaatriikides.

3. Sotsiaalsed kaalutlused ja tagatised

3.1. Komitee peab väga oluliseks, et ELiga ühinemisel oleks tagatud liidu õigustiku täielik järgimine, sealhulgas põhiõiguste ja sotsiaalse õigustiku järgimine ning kodanikuühiskonna ja sotsiaaldialoogi austamine ja tugevdamine. Erilist tähelepanu tuleks pöörata sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonna organisatsioonide õiguste täielikule austamisele. Selles kontekstis on oluline tagada piisavad rahalised vahendid sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonna organisatsioonide suutlikkuse suurendamiseks läbirääkijariikides. Laienemine peab olema edukas nii uute kui ka praeguste liikmesriikide töötajate, ettevõtjate, VKEde ja kodanikuühiskonna organisatsioonide jaoks.

3.2. Komitee on kindlalt veendunud, et parima tulemuse liidu laienemisel annab järkjärguline ja tulemuspõhine lähenemisviis, mille puhul saadakse ELiga ühinemise protsessi käigus astmelist kasu. Komisjon peaks välja töötama ettepaneku, et hõlbustada kandidaatriikide institutsioonilist ühenduvust ja nende juurdepääsu ELi institutsioonide, sealhulgas komisjoni eri peadirektoraatide tööle ka ühinemisprotsessi ajal. Euroopa Komisjon peaks tagama, et abisaajariikidele pakutakse liidu õigustiku kohandamisel ja rakendamisel õigeaegselt tehnilist tuge. Komitee kutsub üles lükkama selgelt tagasi igasuguse tükkaaval lähenemisviisi ühinemisaruteludele: juurdepääs siseturule või selle osadele peaks olema seotud põhiõiguste ja sotsiaalse õigustiku täieliku järgimisega. Samal ajal peaks juurdepääs siseturule põhinema ausal konkurentsil, mis praktikas tähendab õigusnormide vastavusse viimist asjakohase ELi õigustikuga (nt sellistes valdkondades nagu sotsiaalküsimused, keskkond, riigiabi).

3.3. Komitee leiab, et arutelud ELi laienemise üle annavad võimaluse mõelda selle üle, kuidas tuleks ELi institutsioonilist raamistikku kohandada. Vaja on ellu viia ELi institutsioonide reform, et tagada Euroopa Liidu tõhusam, sotsiaalsem ja progressiivsem institutsiooniline raamistik. Eesmärk on luua dünaamilisem ja konkurentsivõimelisem ELi majandus, mis käib käsikäes paremate elu- ja töötingimuste, suurema konkurentsivõime ja paremini toimiva majandusega.

⁽³⁾ EEuroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus — Uus Lääne-Balkani majanduskasvu kava ning Lääne-Balkani reformi- ja kasvurahastu (COM(2023) 691 final ja COM(2023) 692 final) (ELT C, C/2024/4065, 12.7.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2024/4065/oj>).

⁽⁴⁾ <https://www.consilium.europa.eu/et/press/press-releases/2023/10/06/granada-declaration/>.

3.4. EL peab reageerima kasvavale ebavõrdsusele ja tagama olukorra paranemise kodanike jaoks, keda 2022. ja 2023. aastal juba tabasid kokkuhoiupoliitika pikaajaline mõju, pandeemia ja kõrge inflatsioon.

3.5. ELi laienemist silmas pidades kutsub komitee üles töötama välja uue fiskaalvahendi investeeringute jaoks – ELi suveräänsuse fondi õiglaseks sotsiaal-majanduslikuks üleminekuks ja ühisteks hüvedeks, jätmata seejuures kõrvale ühtegi inimest ega piirkonda.

3.6. Vaja on tugevat Euroopa tööstuspoliitikat, mis hõlmaks märkimisväärseid ja tõhusaid avaliku ning erasektori investeeringuid, mis toetavad kvaliteetseid töökohti ja sotsiaalset progressi. Konkurentsivõime vähenemine on jätkuvalt peamine Euroopa majanduse arengut ja ühtekuuluvuspoliitika tulevikku takistav tegur.

3.7. Euroopa Komisjon peaks aitama suunata arutelu tulevaste institutsiooniliste reformide teemal,

3.7.1. kutsudes üles viima täielikult ja nõuetekohaselt ellu majanduse juhtimise reformi, tagamaks, et majanduspoliitika peamiseks eesmärgideks peetakse sotsiaalset õiglust, sotsiaalset progressi ning inimeste töö- ja elutingimuste parandamist ja keskkonnakaitset, muu hulgas avalikesse teenustesse tehtavate investeeringute suurendamise kaudu;

3.7.2. tagades sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonna organisatsioonide suurema rolli otsustusprotsessis. See õnnestub üksnes siis, kui rakendatakse ühtekuuluvuspoliitika põhiväärtusi, nagu solidaarsusel põhinev partnerlus, mitmetasandiline areng ja mitmetasandiline valitsemine.

4. Laienemine ja ühtekuuluvuspoliitika: 2004. ja 2007. aasta laienemisvoorudest saadud õppetunnid

4.1. Komitee tunneb heameelt Euroopa Ülemkogu 2023. aasta detsembri otsuse üle alustada ühinemisläbirääkimisi Bosnia ja Hertsegoviina, Moldova ning Ukrainaga. Komitee leiab siiski, et see nõuab rea ühinemiseelse abi poliitika vahendite käivitamist ELi peamiste poliitikavaldkondade edendamiseks läbirääkijariikides.

4.2. Ühinemiseelse abi poliitikal on olnud keskne roll peaaegu kõigis laienemisvoorudes, hõlbustades uute liikmesriikide ühinemist viisil, millest on kasu nii neile kui ka ülejäänud liidule. Praegune ühtekuuluvuspoliitika loodi algatusena, mille eesmärk oli muu hulgas hõlbustada Hispaania ja Portugali edukat integreerumist Euroopa Majandusühendusse⁽⁵⁾. Tulevane laienemisvoor on kaheksas. Kõik voorud on võimaldanud tõhusalt kombineerida Euroopa Liidu laienemise ja süvendamise.

4.3. Komitee juhib tähelepanu 2004. aasta laienemisvoorule, mis on seni suurim. Kesk- ja Ida-Euroopa riikide ettevalmistamiseks tehtud investeeringud töid kaasa rahastamise suurendamise, aidates edendada taristu väljaarendamist, investeeringuid tootlikku ja inimkapitali, välismaiseid otseinvesteeringuid, keskkonnatingimusi ja tööhõivet kõikides 2004. aastal ja pärast seda ELiga ühinenud liikmesriikides. Laienemine tugevdab ühtse turu toimimist ja toob kasu teistele liikmesriikidele, sest ühtne turg ja ühtekuuluvuspoliitika on kõigi liikmesriikide majanduskasvu mootorid.

4.4. Seepärast rõhutab komitee, et paljude kandidaatriikide keerukas olukord nõuab tugevat ühtekuuluvuspoliitikat, mida on võimalik kohandada iga riigi konkreetsetele oludele. Need ulatuvad institutsioonilistest probleemidest paljudes kandidaatriikides kuni konfliktijärgse taastumiseni Bosnias ja Hertsegoviinas ning Kosovos⁽⁶⁾ ning ebakindla konfliktijärgse tulevikuni Ukrainas. Ühtekuuluvuspoliitika saab olenemata konkreetse riigi olukorrast luua aluse, pakkudes põhiinvesteeringuid integratsiooni ja arengusse.

⁽⁵⁾ Presentation_final_report_20022024.pdf.

⁽⁶⁾ Kõnealune määratlus ei piira Kosovo staatust käsitlevaid seisukohti ning on kooskõlas ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooniga 1244/1999 ja Rahvusvahelise Kohtu arvamusega Kosovo iseseisvusdeklaratsiooni kohta.

4.5. Komitee juhhib tähelepanu sellele, et ühinemiseelse abi poliitika vajab kohandatud lähenemisviisi, pidades silmas ka sihtotstarbelisi vahendeid, mis keskenduvad ELi ja liikmesriikide meeskondade tehnilisele oskusteabele. Näiteks Albaania ja Põhja-Makedoonial on ELi liikmesriikidest erinevad majanduslikud ja sotsiaalsed struktuurid. Ukraina omakorda vajab Venemaa agressioonisõja järel suuri ülesehitustöid. Konkreetne kohapõhine strateegia iga riigi ja piirkonna jaoks tagab, et ühtekuuluvuspoliitika investeeringud on kohandatud iga riigi ja piirkonna konkreetsetele arenguvajadustele ja -prioriteetidele.

4.6. Komitee juhhib tähelepanu varasemate laienemiste kogemusele koostoime vaatenurgast, kuna hästi rakendatud ühtekuuluvuspoliitika pikaajaline kasu uutele liikmetele hõlmab kestlikku majanduskasvu, sotsiaalset ühtekuuluvust ja paremat konkurentsivõimet. Kõigi nende riikide kaasamine võib olla ka stabiliseeriv tegur selles ajalooliselt killustunud ja konfliktirohkes Euroopa osas, pannes aluse palju suuremale sotsiaalsele ja poliitilisele stabiilsusele ning sellest tulenevalt kestlikumale majandusarengule.

4.7. Euroopa Liit alustab järjekordset laienemisprotsessi, mis peaks suurendama selle liikmete arvu 27-lt 36-le. Seepärast on oluline meeles pidada, et laienemisega on seotud ka ühtekuuluvus. Eelkõige on praegune laienemisprotsess kodanike arvu ja arengutaseme poolest väga sarnane 2004. ja 2007. aasta laienemisvoorudega. Seega võiks olla mõttekas neist õppust võtta, mis puudutab poliitika tõhusust, selle rakendamist ja mõju, protsessi kaasavust ning mõju kõrvaldatud tasakaalustamatusele.

4.8. Ühinemiseelse abi fondid olid otsustava tähtsusega tulevaste liikmesriikide ettevalmistamisel nende muljetavaldavateks ühinemisjärgseteks majandustulemusteks. Võrdlemisi väikesed investeeringud sillutasid teed kiirele arengule ja töid kaasa rahastamise suurenemise, aidates kõigis 2004. aastal ja pärast seda ühinenud liikmesriikides edendada taristu arengut ning investeeringuid tootlikusse ja inimkapitali, välismaiseid otseinvesteeringuid, keskkonnatingimusi ja tööhõivet⁽⁷⁾.

4.9. Granada deklaratsioonis märgitakse: „Laienemine on geostrategiline investeering rahusse, julgeolekusse, stabiilsusse ja heaolusse“. Käsitleme nii meie prioriteetide ja poliitikaga seotud peamisi küsimusi kui ka oma tegutsemisvõimet. See muudab ELi tugevamaks ja suurendab Euroopa suveräänsust.

4.10. Laienemine on endiselt Euroopa olemasolu mõte ja ka võimalus tugevdada ELi institutsioonilist struktuuri.

4.11. Kandidaatriikide kodanikuühiskonna organisatsioonide nägemus on laienemise parema planeerimise ja ühinemiseelse abi poliitikameetmete peenhäälestamise seisukohast hindamatu väärtusega.

4.12. Komitee rõhutab, et ELi laienemisega kaasneb mitte ainult finantsstress, vaid ka suur strateegiline, poliitiline ja rahaline kasu Euroopa Liidule⁽⁸⁾. See kehtib eelkõige suurima ELi kandidaatriigi – Ukraina – puhul⁽⁹⁾.

5. Ühtekuuluvuspoliitika tähtsus ELi laienemise seisukohalt

5.1. ELi kandidaatriikide areng Lääne-Balkanil ja Ida-Euroopas nõuab tugevat rahalist ja institutsioonilist toetust, mis on ELi ühinemiseelse abi poliitika keskmes. Ühtekuuluvustoetust tuleks pidada vältimatuks eeltingimuseks, et tulevased liikmesriigid õnnestuks tulemuslikult Euroopa Liitu integreerida.

(7) Ühtekuuluvuspoliitika tulevikku käsitleva kõrgetasemelise töörühma aruanne „Forging a sustainable future together: cohesion for a competitive and inclusive Europe“, veebruar 2024, lk 42–44.

(8) Tinatin Akhvediani ja Veronika Movchan, „The Impact of Ukraine's Accession on the EU's Economy: The Value Added of Ukraine“ (Tallinn: ICDS, 2024), lk 28–30.

(9) Z. Darvas, M. Dabrowski, H. Grabbe, L. Léry Moffat, A. Sapir ja G. Zachmann (2024) „Ukraine's path to European Union membership and its long-term implications“, Policy Brief 05/2024, Bruegel.

5.2. Lääne-Balkani kandidaatriikide majandus on viimasel ajal näidanud positiivseid märke. Siiski on veel palju teha, et aidata Lääne-Balkani riikide majandusel läheneda Euroopa keskmisele. Need meetmed hõlmavad majanduslikke ja poliitilisi reforme, suutlikkuse suurendamist, võitlust korrupsiooni ja varimajanduse vastu ning õigusriigi tugevdamist. Venemaa Ukraina-vastane agressioonisõda on õnnestanud lootusi majanduse tugevamaks taastumiseks.

5.3. Ukraina ja teiste Ida-Euroopa kandidaatriikide majandus on Venemaa agressioonisõja tõttu seisnud silmitsi enneolematute probleemidega. Ukraina ühinemine parandaks ELi energiajulgeolekut ja võiks vähendada energiakulusid. See võiks stabiliseerida ELi idanaabrust ning suurendada ELi militaar- ja kaitsevõimet. Kartused Ukraina ühinemise mõju pärast ELi rahandusele on liialdatud, kuna laienemise kulud on märkimisväärsed, kuid siiski hallatavad. Sõjalise abi andmine ja sõjajärgse majandusarengu meetmete kavandamine on muutunud Euroopa ühinemisele abi poliitika oluliseks mõõtmeks ⁽¹⁰⁾.

5.4. Ühinemisele abi poliitika ei saa vastata ELi laienemise vajadustele, võtmata nõuetekohaselt arvesse Euroopa kasvumudelit ja Euroopa Komisjoni uut Lääne-Balkani majanduskasvu kava. Kava sammaste raames on põhitähelepanu all järgmine:

5.4.1. edendada majanduslikku integratsiooni ELi ühtse turuga. Pakutakse välja seitse prioriteetset meetet:

1. kaupade vaba liikumine;
2. teenuste ja töötajate vaba liikumine;
3. juurdepääs ühtsele euromaksete piirkonnale (SEPA);
4. maanteetranspordi hõlbustamine;
5. energiaturgude integreerimine ja CO₂ heite vähendamine;
6. digitaalne ühtne turg;
7. tööstuslikesse tarneahelatesse integreerimine;

5.4.2. edendada majanduslikku integratsiooni Lääne-Balkani riikidega ühise piirkondliku turu kaudu;

5.4.3. kiirendada põhjanevaid reforme, muu hulgas põhiküsimuste teemavaldkonnas, et toetada Lääne-Balkani liikumist ELi liikmesuse suunas ja edendada kestlikku majanduskasvu, muu hulgas välisinvesteeringute ligimeelitamise ja piirkondliku stabiilsuse tugevdamise kaudu;

5.4.4. suurendada rahalist abi reformide toetamiseks.

5.5. Sellised väljakutsed nagu kliimakriis, inflatsioon, ränne, sotsiaalne vastupanuvõime, digiüleminek ja innovatsioon on Euroopa ja maailma strateegilist ja majanduslikku olukorda arvestades üliolulised.

5.6. Euroopa Komisjon peaks juhtima arutelu tulevaste institutsiooniliste reformide üle, tuginedes Euroopa tuleviku konverentsi järeldustele ja Euroopa Parlamendi resolutsioonile aluslepingute muutmise ettepanekute kohta, võttes arvesse Euroopa sotsiaalõiguste samba arengut. Seda on võimalik saavutada üksnes ühtekuuluvuspoliitika põhiväärtuste kohaldamisega.

5.7. Oma arvamuses peab komitee ülimalt oluliseks nn ühtekuuluvuspoliitika 2.0 käsitust, ⁽¹¹⁾ mis hõlmab jagatud eelarve täitmist, piirkondlikku lähenemisi viisi ning eelarvastamise ja kaasrahastamise määrasid.

⁽¹⁰⁾ Bruegeli Instituudi uurimus, märts 2024.

⁽¹¹⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Taaste- ja vastupidavusraha ning ühtekuuluvuspoliitika: ühtekuuluvuspoliitika 2.0 suunas liikumine“ (ettevalmistav arvamus) ELT C, C/2023/859, 8.12.2023, ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2023/859/oj>).

5.8. Dialoog ja koostöö kandidaatriikide sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonna organisatsioonidega on äärmiselt oluline. Sotsiaalpartnerid ja kodanikuühiskonna organisatsioonid tuleks kaasata ühtekuuluvuspoliitika kõikidesse etappidesse alates kavandamisest kuni rakendamise ja läbivaatamiseni. Selline majandus- ja sotsiaalpartnerite kaasamine ja osalemine edendab isevastutust, mõjuvõimu suurendamist ja terviklikku lähenemisviisi poliitika kujundamisele ja juhtimisele ning viib rahaliste vahendite tõhusa kasutamiseni.

5.9. Nagu 2004. ja 2007. aasta laienemisvoorude puhul, ei tohiks ühtekuuluvuspoliitikat pidada ka nüüd rahalise toetuse sünonüümiks. Kõik abimeetmed peaksid hõlmama avaliku halduse ja kodanikuühiskonna suutlikkuse suurendamist ning institutsioonide ülesehitamist, et need võiksid olla tõhusad ja valmistuda ühtekuuluvuspoliitika rakendamiseks.

5.10. Eelkõige tuleks ühtekuuluvuspoliitikas arvesse võtta laienemise võimalikku mõju ELi kandidaatriikidega piirnevatele ELi piirkondadele Bulgaarias, Rumeenias, Ungaris, Horvaatias, Kreekas, Poolas ja Slovakkias. Piiriülene koostöö on selle poliitika edu seisukohalt väga oluline.

5.11. Seepärast rõhutab komitee, et järgmiseks programmitöö perioodiks tuleb koostada ambitsioonikam mitmeaastane finantsraamistik, et laienemisega seotud probleeme tõhusalt käsitleda.

5.12. Pikaajaline kogemus ELi institutsioonide ja liikmesriikide kavandatud ja rakendatud ühtekuuluvuspoliitikaga on toonud kaasa rea norme ja tavasid – nn ühtekuuluvuskultuuri. Selle ühtekuuluvuskultuuri levitamine kandidaatriikides laienemisprotsessi ja ühinemisläbirääkimiste kaudu peaks olema üks ELi peamisi prioriteete.

6. Kodanikuühiskonna hääl

6.1. Kandidaatriikide kodanikuühiskonna organisatsioonid suhtuvad negatiivselt ühinemiseelse poliitika rakendamisse oma riigis.

6.2. Väga oluliseks peetakse sotsiaaldialoogi ja konsulteerimist kodanikuühiskonna sotsiaalpartneritega. Esindusorganisatsioonid väidavad siiski, et neid vahendeid ei ole laienemisprotsessides ja otsuste tegemisel tulemuslikult ja tõhusalt arvesse võetud.

6.3. Tähelepanu kõige haavatavamatele rühmadele peetakse tähtsaks, kuid esindusorganisatsioonid tõdevad, et neile rühmadele ei pöörata spetsiaalset tähelepanu, sotsiaalkaitse on ebapiisav ja neid ei võeta otsuste tegemisel arvesse.

6.4. Valdav enamus vastanutest märkis, et nad on teadlikud ühtekuuluvuspoliitika mitmetasandilise valitsemise ja jagatud eelarve täitmise kesketest põhimõtetest ning sellest, kuidas partnerluspõhimõtet kohaldada.

6.5. Uut Lääne-Balkani majanduskasvu kava peetakse ainulaadseks võimaluseks keskenduda inimkapitalile ning ühinemiseelse abi majanduslikele ja sotsiaalsetele aspektidele. Kandidaatriigid võib kaasata ühinemiseelse abi poliitikat käsitlevasse arutellu ⁽¹²⁾.

6.6. Kvalifitseeritud tööjõu väljaränne on üks suurimaid ohte kandidaatriikide majandusele ja ühiskonnale. Noori paneb emigreeruma vähene usaldus institutsioonide vastu ning motivatsiooni ja võimaluste puudumine, sealhulgas vajakajäämised haridussüsteemis. Töötus ja kvaliteetse tööhõive puudumine, nagu ka eluaseme puudumine on noorte jaoks pakilised probleemid. Samuti märgivad nad, et noortegarantii algatustes jääb vajaka dialoogi- ja osalemisvõimalustest.

⁽¹²⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus — Uus Lääne-Balkani majanduskasvu kava ning Lääne-Balkani reformi- ja kasvurahastu (COM(2023) 691 final ja COM(2023) 692 final) (ELT C, C/2024/4065, 12.7.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2024/4065/oj>).

6.7. Puuetega inimesed toovad esile avaliku sektori toetuse puudumise. Ebapiisav tähelepanu kõige haavatavamatele elanikkonnarühmadele distantseerib kandidaatriigid ühtekuuluvuspoliitika põhieesmärgist, milleks on mitte kellegi kõrvalejätmine.

Brüssel, 31. mai 2024

President
Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
Oliver RÖPKE
